

Ram sätts för elnätsföretagens avgifter

Från 2012 införs förhandsreglering av elnätsavgifterna. En ram sätts för de elnätsavgifter som elnätsföretagen får ta ut av kunderna under kommande fyraårsperiod. Tidigare har elnätsföretagens avgifter granskats i efterhand.

Det nya systemet innebär att Energimarknadsinspektionen (EI) nu i förhand fastställer en intäktsram för varje elnätsföretag. Intäktsramen bestäms av de kostnader nätföretaget har i sin verksamhet. Elnätsföretagen ska också medges en rimlig avkastning på det kapital som används i verksamheten och hänsyn ska tas till kvaliteten i nättjänsten.

Förhandsregleringen innebär att elnätsföretagen lämnar ett förslag till intäktsram som prövas av EI. Vid prövningen bedömer EI om den föreslagna ramen är skälig i förhållande till företagets kostnader.

Den nya förhandsregleringen av elnätsavgifterna är en anpassning till EU:s elmarknadsdirektiv från 2003 och de ändringar som gjorts i den svenska ellagen med anledning av direktivet. Enligt ellagen ska en förhandsprövning göras av avgifterna för överföring av el och anslutning till ledning eller ledningsnät och nätmyndigheten (EI) ska fastställa en intäktsram för varje elnätsföretag.

Intäktsramen ska täcka skäliga kostnader för att bedriva nätverksamhet under granskningsperioden och ge en rimlig avkastning på det kapital som krävs för att bedriva verksamheten (kapitalbas).

Ellagen, kapitel 5, paragraf 6

Den reglerade elnätsmarknaden

Elnätsavgiften utgör knappt 20 procent av det totala elpriset som en villakund betalar för sin el. Elhandelspriset svarar för drygt 40 procent medan återstående knappt 40 procent är moms och energiskatter till staten. Till skillnad från elhandelsmarknaden, där kunderna väljer mellan olika elhandelsföretag som fritt sätter sina priser, verkar elnätsföretagen som monopol inom avgränsade geografiska koncessionsområden. Eftersom konkurrens saknas på elnätsmarknaden är den reglerad och avgifterna granskas av EI.

Under de senaste åren har elpriset stigit för både företag och hushåll. Det gäller såväl elhandelspriset som elnätsavgiften, men orsakerna skiljer sig åt. Elhandelspriset styrs av handeln på den nordiska elbörsen och bygger på marginalprissättning, där den för tillfället dyraste elproduktionen bestämmer prisnivån. Prissättningen på den reglerade elnätsmarknaden bestäms däremot av företagets kostnader för att driva nätverksamhet.

Elnätsmarknaden saknar den konkurrens som ska pressa företagens priser. Därför är den reglerad och granskas av EI som tillsynsmyndighet. EI:s uppgift är att pröva om nätavgifterna är skäliga och att leveransen sker till god kvalitet. Genom att fastställa en intäktsram skyddas kunderna av ett tydligt tak för hur höga avgifter som elnätsföretagen får ta ut.

Intäktsram fastställs för fyra år

Den nya förhandsregleringen innebär att EI ska fastställa en intäktsram för samtliga drygt 170 elnätsföretag i landet för den kommande fyraårsperioden 2012–2015. Granskningen av elnätsföretagens förslag till intäktsram inleds av EI i april 2011. Granskningen pågår sedan under perioden april till oktober 2011. I oktober är granskningen slutförd och EI fastställer en intäktsram för varje företag under fyra år framåt. Om granskningen visar att den intäktsram som nätföretaget har föreslagit ligger för högt ska EI sänka den.

Intäktsramen ska täcka elnätsföretagens kostnader för att bedriva verksamheten och ge en rimlig avkastning till ägarna. Under den period som intäktsramen gäller får nätföretagen inte ta ut avgifter för överföring och anslutning av el som överskrider intäktsramen.

När tillsynsperioden är slut sker en uppföljning av om nätföretaget hållit sig inom sin intäktsram. Eventuella överdebiteringar kommer att sänka intäktsramen under nästkommande granskningsperiod, och överstiger överdebiteringen 5 procent påförs dessutom ett överdebiteringstillägg.

EI har möjlighet att ompröva en fastställd intäktsram under tillsynsperioden om den visar sig vara grundad på felaktiga uppgifter. EI kan också ta initiativ till omprövning av intäktsramen efter tillsynsperiodens slut.

Skälig intäkt beräknas

Elnätsföretagens kostnader utgörs till största delen av kapitalkostnader för investeringar i nät och andra anläggningar. Återstoden är löpande kostnader för drift och underhåll, avgifter för att utnyttja överliggande nät, det vill säga stamnät och regionnät, och administrationskostnader.

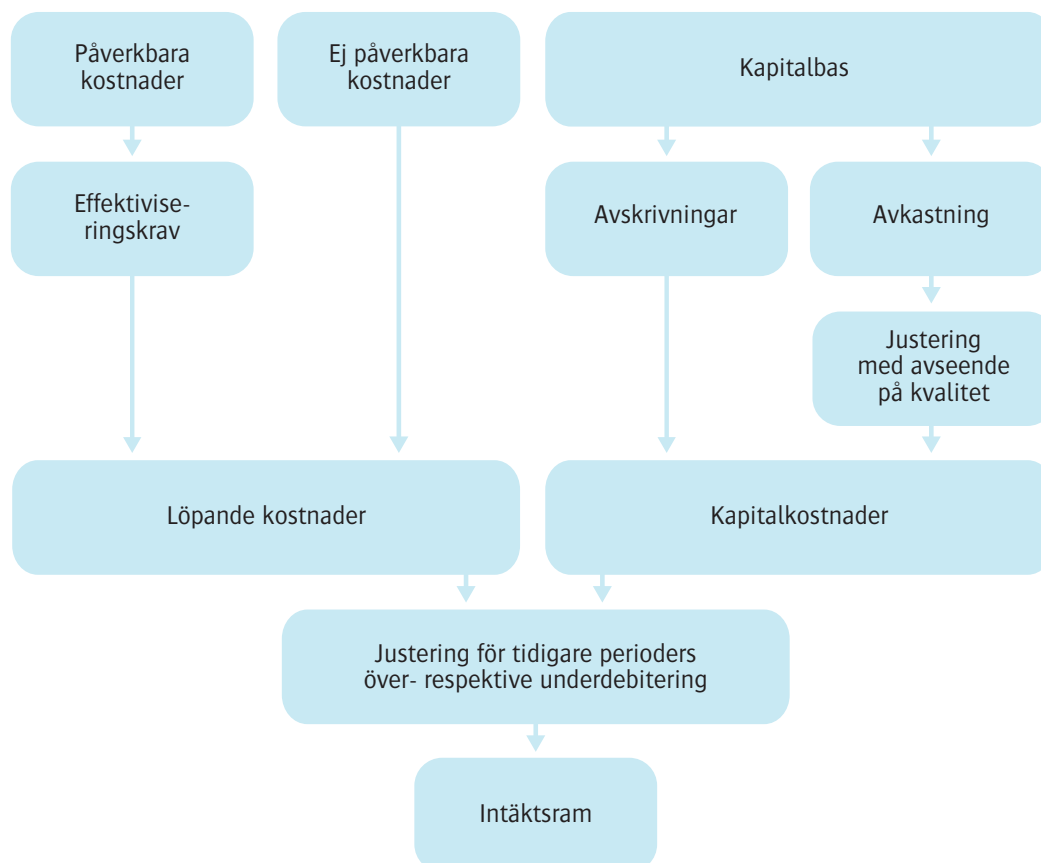
För att beräkna vad som är skälig intäkt för varje enskilt elnätsföretag gör EI en bedömning av företagets kostnader. Det sker genom att nätföretagens kapitalkostnader samt löpande kostnader granskas. EI bestämmer med vilken kvalitet tjänsten ska levereras under tillsynsperioden. Om elnätsföretaget har sämre kvalitet får kunderna betala en lägre avgift.

Under de senaste åren, efter stormarna Gudrun och Per, har elnäten byggts ut och fått högre kvalitet. Ökade krav på elnätsföretagen i lagstiftningen har inneburit stora investeringskostnader för att säkra näten mot avbrott. Bland annat har luftledningar ersatts med jordkablar, vilket höjt leveranskvaliteten, nya elmätare för månadsavläsning har installerats hos kunderna, och kapaciteten för att ta emot förnybar elproduktion, som vindkraft, har förstärkts. Dessa kostnader ökar företagets värde på anläggningarna och höjer därmed den intäktsram som bestämmer nätföretagens utrymme att ta ut avgifter. Kunderna kan därmed ha fått avgiftshöjningar, men också ökad leveranssäkerhet, fakturor baserade på faktisk elförbrukning och i förlängningen en ökad möjlighet att köpa el från förnybar produktion såsom vindkraft.

El:s metoder för att granska elnätsföretagen

För att pröva elnätsföretagens förslag till intäktsram använder EI bland annat en schablonmetod. Denna schablonberäkning kompletteras med en helhetsbedömning av varje enskilt företag där även andra aspekter beaktas.

Schablonmetoden utgår från att nätföretagens intäkter ska täcka skäliga kostnader och ge rimlig avkastning på det kapital som används i verksamheten. I bedömningen tas också hänsyn till förutsättningar som företaget inte självt kan påverka, som geografiskt läge, samt hur effektivt verksamheten bedrivs. (Se figur.)

Intäktsramens delar. Intäktsramen byggs upp av löpande kostnader, kapitalkostnader och justeringar med hänsyn till kvalitet.

Schematiskt bestäms intäktsramen genom att kapitalkostnader och löpande kostnader adderas, samt korrigeras beroende på kvaliteten i nätföretagets verksamhet.

Elnätsföretagen har enligt lagstiftningen rätt till en rimlig avkastning. Även i framtiden kommer dock avgiftsnivåerna att skilja mellan elnätsföretagen som bedrivs i olika företagsformer (ekonomiska föreningar, kommunal förvaltning, aktiebolag mm). Det beror på att avkastningen för elnätsföretag med i övrigt likartade förutsättningar för sin verksamhet och likartade anläggningar kommer att tas ut i olika hög grad.

Bestämning av kapitalkostnad

Ungefär hälften av elnätsföretagens kostnader utgörs av kapitalkostnader. Elnätsverksamhet liksom övriga infranätsstrukturbranscher kräver regelbundna investeringar i dyra anläggningar, även om anläggningarna används länge. EI räknar till exempel med att kablar och transformatorstationer ska nyttjas i fyrtio år.

Kapitalkostnaderna, det vill säga avskrivningar och räntor liksom avkastning på dessa anläggningar behöver fördelas över anläggningarnas totala livslängd. Detta kan ske med olika metoder. Vissa metoder innebär att kapitalkostnaderna är högre när anläggningarna är nya och därefter sjunker i takt med att anläggningen förslits, medan andra metoder syftar till att jämna ut kostnaden över tiden så att det inte ska spela någon roll om anläggningen är ny eller gammal. I ekonomisk teori är flera metoder rimliga, men för enskilda kunder får det förstås betydelse eftersom vissa metoder leder till att elnätsavgifterna blir olika höga över tiden.

EI anser att lagstiftningens intentioner att kunderna ska betala stabila och låga avgifter över tiden bäst tillgodoses om kapitalkostnaderna fördelas jämnt över anläggningens livslängd. EI anser inte heller att avkastningen i nätverksamhet ska styras av elnätsanläggningars ålder, utan att det är mest rimligt om även ägarna får en avkastning jämnt fördelad över anläggningarnas livslängd. Det underlättar företagets långsiktiga investeringar och samtidigt tillgodoses kundernas behov av långsiktigt stabila nätavgifter utan kraftiga prissvängningar.

EI har valt det kapacitetsbevarande perspektivet där kapitalkostnaderna fördelas med en real annuitet. Med ett kapacitetsbevarande perspektiv strävar regleringen efter att bibehålla nätets kapacitet. I det kapacitetsbevarande perspektivet värderas elnätsanläggningarna med ett nuanskningsvärde, det vill säga vad det hade kostat att återanskaffa motsvarande anläggning idag. Förenklat uttryckt tar den kapacitetsbevarande principen hänsyn till att 100 kronor idag inte ger nätföretaget lika mycket nätanläggning som 100 kronor för 20 år sedan.

Den kapacitetsbevarande principen har använts vid EI:s granskning av nätavgifterna sedan 2003.

Kapacitetsbevarande princip styr

Genom att värdera anläggningarna till nuanskaffningsvärde, istället för efter historisk investeringskostnad, premieras bevarandet av elnätsföretagens kapacitet på längre sikt. En värdering bestämd efter anläggningarnas historiska investeringskostnad kan, beroende av var i återinvesteringscykeln företaget befinner sig, leda till stora svängningar över tid i företagens kostnader och därmed även i avgifterna till kunderna.

För elnätsföretag med äldre nät innebär emellertid en värdering av anläggningar till nuanskaffningsvärde att den beräknade kapitalkostnaden enligt metoden blir högre än vad som motsvaras av företagens bokföringsmässiga kapitalkostnader, vilket enligt metoden lämnar utrymme för högre elnätsavgifter.

Vad beror då denna ”skillnad” på? Jo, helt enkelt att schablonmetodens sätt att fördela kostnaderna över tiden jämnar ut kostnaden över anläggningarnas livslängd, medan elnätsföretag med äldre anläggningar ofta har fördelat förhållandevis större del av kapitalkostnaderna på elnätsavgifterna när anläggningen var ny. Idag, när anläggningarna är i slutet av sin livslängd, är företagens kostnader för anläggningarna lägre och följaktligen också elnätsavgiften.

För att inte det kapacitetsbevarande perspektivet vid bedömning av vad som är en skälig intäktsram ska leda till att enskilda kunder drabbas av oskäliga höjningar behöver denna ”övergångseffekt” för hur kostnader fördelas över tiden hanteras. Om denna obalans blir för stor, avser EI att justera ned beräkningen av den skäliga kapitalkostnaden för att bromsa höjningen och skydda kunderna mot oskäliga avgifter.

Normvärden för typanläggningar

Rent praktiskt beräknas en anläggnings nuanskaffningsvärde med hjälp av ett normvärde, som motsvarar det genomsnittliga värdet för att bygga en anläggning eller dra en ledning. För beräkningen har EI tagit fram normvärden i form av en ”prislista” för ett antal vanliga anläggningstyper. I beräkningen vägs även ”objektiva förhållanden” in, såsom om verksamheten bedrivs i tätort eller på landsbygd, där nätföretagen inte själva kan påverka kostnadsbilden.

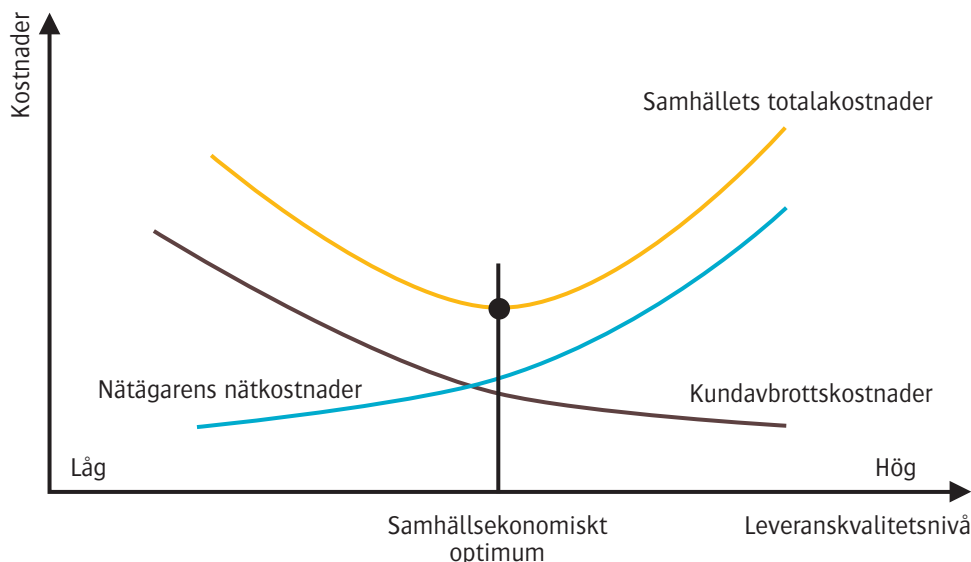
Beräkningen av intäktsramen tar också hänsyn till företagens löpande kostnader för drift och underhåll samt administration. Utgångspunkten är att de löpande kostnaderna på sikt ska fördelas jämt över anläggningens ålder (40 år), så att kunder i ett äldre nät inte får högre avgifter än kunder i ett yngre nät.

Schablonen för fördelningen är ännu inte klar och därför kommer företagens historiskt löpande kostnader att användas för att beräkna en skälig kostnad den första granskningsperioden 2012-2015. EI ställer även ett generellt effektivitetskrav på företagens löpande påverkbara kostnader för att begränsa avgiftshöjningarna för kunderna. I de fall elnätsföretagets historiska kostnader är högre än motsvarande företags kostnader kommer EI särskilt att granska detta innan intäktsramen beslutas.

Kvalitetsvärdering

Slutligen tar intäktsramen hänsyn till hur nätföretaget bedriver sin verksamhet, det vill säga kvaliteten i verksamheten. Metoden för kvalitetsreglering är ännu inte fullt utarbetad och under den första granskningsperioden kommer EI därför att ha som utgångspunkt att elnätsföretagens kvalitet inte ska försämrats jämfört med åren före 2012.

Kvalitetsregleringen ska på sikt sträva efter en optimal kvalitet, där nätföretagens förmåga att upprätthålla och återställa elleveransen under svåra förhållanden vägs in. En samhällsekonomiskt optimal kvalitet uppnås när summan av de kostnader som ett avbrott förorsakar kunderna och nätföretagens kostnader för att förebygga avbrott är som lägst (se figur).

Samhällsekonomiskt optimal kvalitet uppnås när summan av dels nätföretagens kostnader för att förebygga avbrott, dels kundernas kostnader för avbrott, är som lägst, d v s då samhällets totala kostnader är som lägst.

Inför den första granskningsperioden fastställs en normnivå för leverans kvalitet för varje elnätsföretag. Normnivån baseras på historiska data över aviserade och icke aviserade avbrott (mellan 3 minuter och 12 timmar) i företagens elleveranser.

Vid granskningsperiodens slut 2015 görs en värdering av företagets faktiska leverans kvalitet jämfört med normnivån. Har företaget presterat bättre än normnivån får företaget ett kvalitetstillägg i intäktsramen för nästa granskningsperiod. Har leverans kvaliteten däremot varit sämre görs motsvarande kvalitetsavdrag. Detta skapar incitament hos företaget att inte försämra leveranssäkerheten under granskningsperioden.

I kvalitetsvärderingen ingår i ett första steg leveranssäkerhet (avbrottsfrekvens och avbrottstid). I framtiden kan även spänningskvalitet och nätföretagets service gentemot kunderna komma att beaktas.

Det lagstadgade funktionskravet (avbrottsgarantin) att inga leveransavbrott får överstiga 24 timmar samt att en avbrottsersättning ska betalas ut till kunder som drabbas av elavbrott längre än 12 timmar, är ytterligare kraftfulla incitament för nätföretagen att hålla en god kvalitet på sina leveranser.

Nätföretagets kostnad för avbrottsersättningen är inte en kostnad som anses vara en ”skälig” kostnad i nätverksamheten och får därför inte tas ut från kunderna via tariffen.

El gör en sammanvägd bedömning av omständigheterna i ärendet

El kommer att använda den schablonmetod som beskrivits ovan vid granskningen av nätföretagets förslag till intäktsram. El kommer dock att göra en helhetsbedömning av det som framkommit i ärendet. Schablonmetoden är därmed ett av verktygen i granskningen.

Det kapacitetsbevarande perspektivet vid uppskattning av vad som är en skälig kapitalkostnad är dock centralt för El:s inställning till hur lagstiftningen med intäktsramar ska tillämpas. Om det i en övergångsfas skulle leda till att nätföretaget får betydligt högre kapitalkostnader än vad som är rimligt utifrån hur nätföretaget självt fördelat kapitalkostnader över tiden historiskt, kommer detta att uppmärksammas i El:s granskning och också vägas in i El:s bedömning.

Läs mer på
ei.se

Jämför elavtal på
elpriskollen.se

Kontakt
registrator@ei.se

Telefon
Tel. 016-16 27 00

Prenumerera på våra nyhetsbrev, allt från statistik till förhandsreglering
ei.se/OM-El/Om-webbplatsen/E-prenumerera/